

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SE.2022.00040>

Akademia Sztuki w Szczecinie,

kontakt: danuta.dabrowska@akademiasztuki.eu,

ORCID ID: 0000-0002-7050-4955

Sztuka Edycji 2/2022

ISSN 2084-7963 (print)

ISSN 2391-7903 (online)

s. 223–228

Danuta Dąbrowska

Alegorie dzielenia się obrazami (na podstawie praktyki edukacyjnej)

Alegorie dzielenia się obrazami: moc wyjaśniająca tego pojęcia kreuje czy raczej przekierowuje uwagę na inny kontekst – historii opowiadanych przedstawieniowo, ilustracyjnie. Ciężar alegoryczności leży po stronie rozumienia znaków i odniesień, ustanawiania dialogu między książką a czytelnikiem rozpoznającym komunikaty i relacje między nimi; linearność tekstu pozostaje w opozycji do nieliniowej struktury informacji graficznej. Percypowanie obrazu czy znaku wizualnego w odróżnieniu od tekstu łatwiej porządkuje treść i ustala hierarchie.

Obraz, żeby utrwalił się w pamięci, musi być „odczytany”¹, potraktowany jak słowo, żeby spełniał warunek jednoznaczności i zaistniał jako nośnik informacji. Komunikatywność znaku/obrazu w dużej mierze jest kontekstualna. W zamierzeniach niektórych twórców praca nad komunikatem ikonograficzno-piktograficznym ma status artefaktu, lokując go w obszarze sztuki.

Czytanie i patrzenie

Prawdopodobnie tradycyjna, papierowa, haptyczna forma książki przegra z natychmiastowością „wszystkiego”, którą oferuje wirtualny katalog umożliwiający szybki dostęp do książki przez zaledwie parę kliknięć. Mimo to wersja papierowa lepiej zawęży uwagę czytelnika. Czy jednak zawężanie uwagi będzie miało w przyszłości jakąś wartość? Korzystając z łącza internetowego, publikację czyta się zupełnie inaczej, czytelnik staje się – idąc tropem Rolanda Barthes’a – „wytwórcą tekstu”².

Nowe, digitalne pokolenie, mające łatwy i powszechny dostęp do przyjemnych wirtualnych dystrakcji, niechętnie korzysta z mechanizmu ograniczenia, jaki stwarza tradycyjna książka. Jak zatem będzie zmieniała się jej forma, a jak jej struktura nie tylko jako nośnika treści, ale komunikatu wizualnego?

Następne inkarnacje olinkowanych książek wykorzystują te same elementy reprezentacji graficznych: linie, siatki, węzły, oś czasu, ale też zasady porządkowania i schematy działania. Oddziaływanie technologii nowomediów na komunikację typograficzną należy już do usankcjonowanych porządków, formujących płaszczyznę kulturową, nieodwracalnie zmieniając percepcję i recepcję tekstu przez nieustające odsyłacze przekierowujące nas w głąb niekończących się treści. Inne staje się też dystrybuowanie treści tekstowych w płaszczyźnie nie tylko technologicznej, ale i ekonomicznej i społecznej.

Pracownia Projektowania Wydawnictw Multimedialnych i Książki Artystycznej

Pracownia pod kierunkiem Danuty Dąbrowskiej powstała w 2014 roku na Wydziale Malarstwa i Nowych Mediów. Pierwszą współprowadzącą była Anna Witkowska, później współprowadzącymi byli Bartosz Zaskórski i Kama

Sokolnicka, obecnie Pracownię współprowadzi Patrycja Żyżniewska, absolwentka Akademii. Do 2019 roku pracownia znajdowała się w strukturze Wydziału Malarstwa i Nowych Mediów, dzisiaj należy do Katedry Komunikacji Wizualnej na Wydziale Wzornictwa. Przez pracownię przewinęli się studenci różnych kierunków i specjalności, m.in. nowych mediów, malarstwa, fotografii i komunikacji wizualnej.

Koncepcja edukacyjna pracowni zakłada problematyzowanie zagadnień i tematów ćwiczeń w wielu obszarach, m.in. poznawczych i komunikacyjnych tekstu, wizualizację idei, badanie relacji między tekstem a obrazem, obserwowanie ich struktur, a także interakcji ze światem cyfrowym w obszarze nowych technologii.

Prezentowane projekty są bardziej twórczym eksperymentem, mniej funkcjonalną książką, chociaż i takie powstają z uwzględnieniem wszystkich komponentów typografii czy prac drukarskich i introligatorskich. Wybrane publikacje są oparte głównie na autonomicznych kompozycjach tekstowych, niekiedy w relacji z ilustracją.

Program pracowni umożliwia studentom realizację projektów w dwóch wersjach: klasycznej (papierowej) i multimedialnej do odtworzeń elektronicznych, w formie animacji bądź rejestracji filmowej będącej zapisem sposobu poruszania się po wolumenie. Publikacje multimedialne sytuujące się między książką papierową a e-bookiem to obecnie wyraźny na świecie trend związany z wielomedialnością i odchodzeniem od linearnych treści w stronę alternatywnych sposobów narracji obecnych w picturebookach, fotobookach i art-bookach.

Prace nad projektem studenci zaczynają od pogłębionego researchu, tworzą własne metodologie, które starają się zobrażować. Jakość ich pomysłów weryfikuje sposób prezentacji. Opracowują również proces przeniesienia książki ze świata cyfrowego do realnego, od projektu na ekranie do druku na papierze. Efekt jest sumą ich decyzji projektowych. W cyklu edukacyjnym zyskują świadomość istotności warstwy typograficznej z zastosowaniem różnych fontów, kolorów, kompozycji tekstu i ilustracji. Potrafią wykorzystać parametry mikrotypograficzne, takie jak stopień pisma, długości wierszy, odstępy czy światło międzyliterowe. Doceniają też wagę odwołań do tekstów zaistniałych w kulturze.

Pierwsze, realizowane od kilku lat ćwiczenia dotyczą pracy z hasłem typograficznym, ze sprowadzeniem słowa do znaku z wykorzystaniem dowolnych środków leksykalnych, takich jak szyki hiperboliczne, wyolbrzymienia cech, wykrzyknienia, prace z rytmem przez multiplikacje czy onomatopeje.

Realizacje najwcześniejsze, powstałe w latach 2014–2015, są jeszcze bardzo oddalone od tradycyjnej funkcji książki; zachowując niekiedy jej formę, mają często konceptualne odniesienia, jak praca Aleksandry Zielińskiej *Czyste kartki*. Użyte przez nią zeszyty i notatki z wykładów, projekty architektoniczne itp. zostały poddane recyklingowi i ponownie odtworzone w formie kartek z nieczytelną substancjalnością, opisane laserowym ploterem (zob. il. 1).

Almanach Agnieszki Soseńskiej (z tego samego czasu) podobnie wykorzystuje papierową pulpę do produkcji kart publikacji z nasionami roślin wewnątrz oraz opisem na następnych stronach. 011235813 Katarzyny Nawrockiej został z kolei wydrukowany na najcieńszym z możliwych papierów. Grafika i jej układ wewnątrz wolumenu są inspirowane strukturą fraktali i ciągów Fibonacciego. Inna z publikacji oparta na podobnym systemie graficznych odniesień – *Święta geometria* Patrycji Kowalczuk – metaforyzuje potęgę geometrii z wyróżnieniami różnych symbolik. Perspektywa posthumanistyczna uwidacznia się zaś w projekcie Martyny Szwinty w jej interpretacji graficzno-tekstowej książki *Uprawa roślin południowych metodą Miczurina* Weroniki Murek (2016; zob. il. 2).

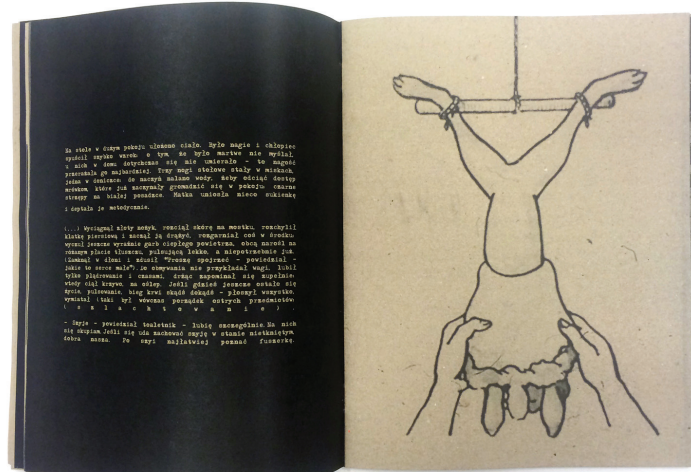
Następne realizacje książkowe, każda o innej strukturze i odmiennym sposobie traktowania tekstu, formułują różne przekazy.

Wpisanie technologii w kontekst społeczny stanowi temat dyplomu licencjackiego *Sen prekariusza. Poznanie procesu pracy u podstaw* (2019) Izy Pawlikowskiej, który manifestuje się w przestrzennej kompozycji haseł wydrukowanych na papierowej wstędze, haseł motywujących do pracy, pochodzących z hal centrum logistycznego Amazon (zob. il. 3).

Inteligencja ambientalna, badająca zachowania stadne, relacje wewnętrzne oraz strukturę roju, to temat dyplomu licencjackiego *Struktury społeczne zwierząt* Natalii Piesik (2017). Wizualizacje, dopełnione animacją struktury sieci społecznych, której ogniwa są powiązane w określony sposób, zostały zbudowane z elementów będących powtarzalnymi modułami ulegającymi zagęszczeniom i rozgęszczeniom. Tej samej autorki dyplom magisterski *Smak i słuch i miejsce i czas* to rozbudowana książka obiektowa oraz projekcje animacji – próba uporządkowania elementów, które stanowią o odbiorze przestrzeni i architektury i sposobach jej odczuwania, oraz reakcja na bierne anektowanie przestrzeni architektonicznych zaprojektowanych niejednokrotnie opresyjnie. To praca zachęcająca do indywidualnego skonfrontowania się z przedstawionymi w publikacji zagadnieniami (zob. il. 4a–c): wnętrzem publikacji, widokiem ekspozycji z animacjami grafik.

II. 1. A. Zielińska, *Czyste kartki*, 2014

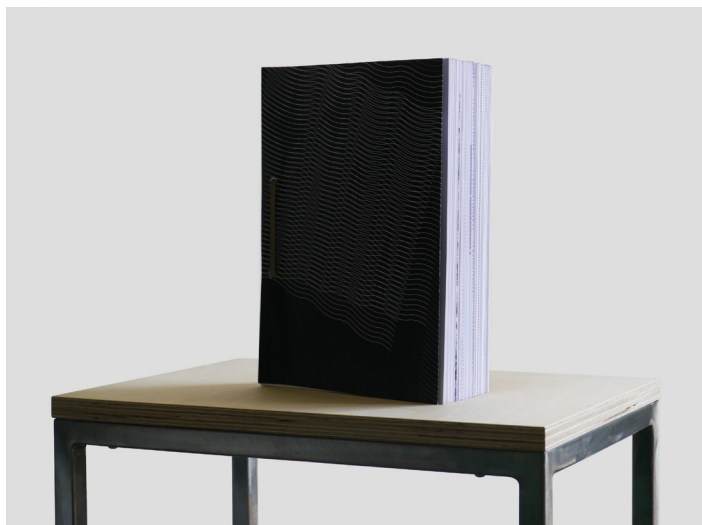

II. 2. M. Szwinta, *Uprawa roślin południowych metodą Miczurina*, 2016

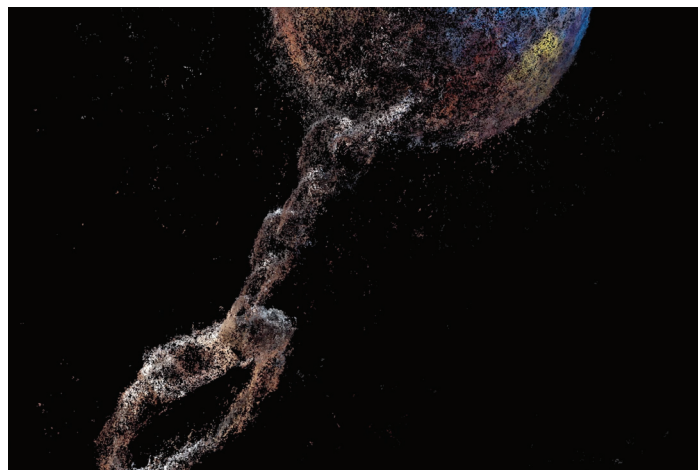

II. 3. I. Pawlikowska, *Sen prekariusza. Poznanie procesu pracy u podstaw*, 2019

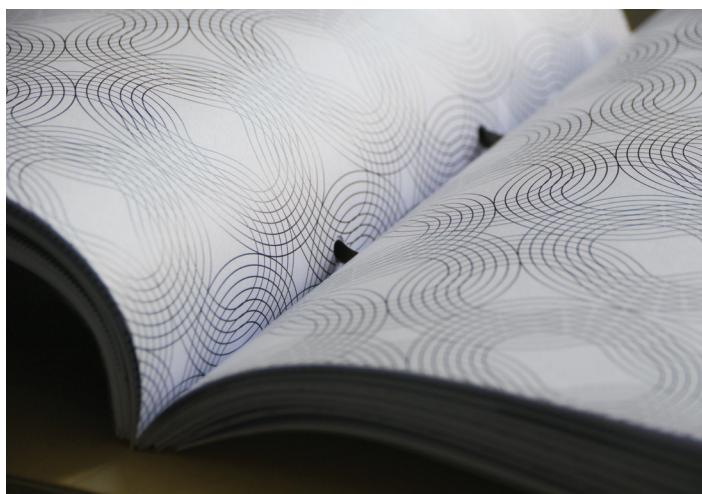
Danuta Dąbrowska

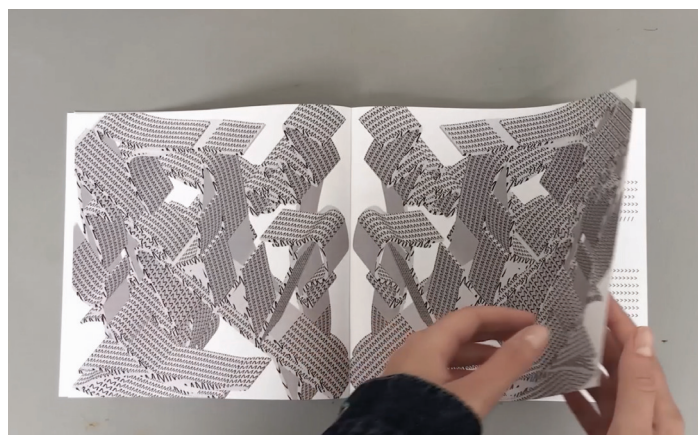
Il. 4a. N. Piesik, *Smak i słuch i miejsce i czas*, 2019

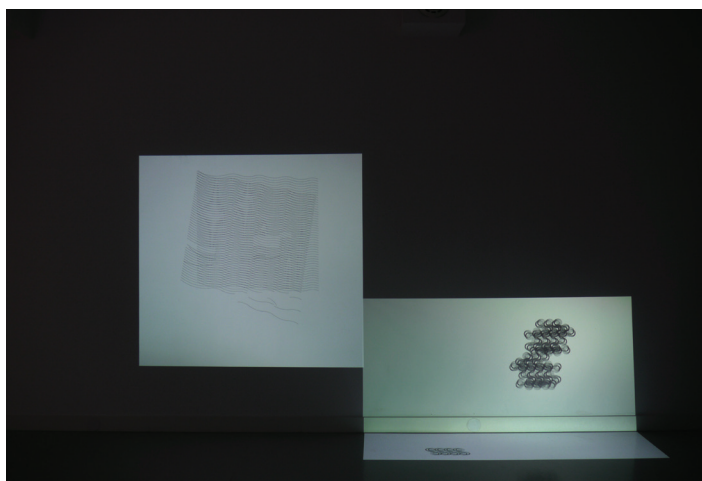
Il. 5. D. Hada-Jasikowska, *Czarne słońce, to słońce mnie oślepiło* – kadr projekcji, 2018

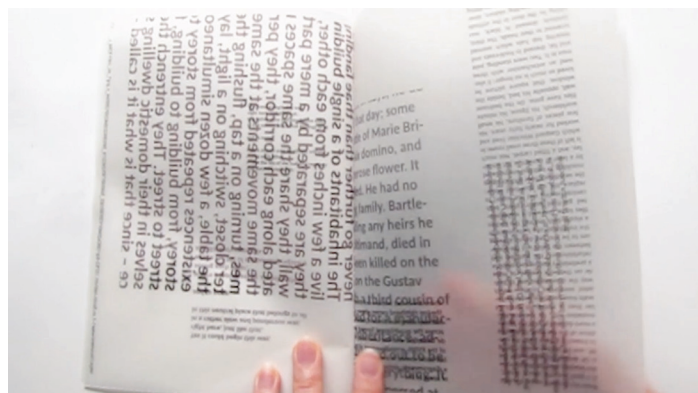
Il. 4b. N. Piesik, *Smak i słuch i miejsce i czas*, 2019

Il. 6. M. Krysińska, *Historia twojego życia*, 2017

Il. 4c. N. Piesik, *Smak i słuch i miejsce i czas* – animacje grafik, 2019

Il. 7. K. Biały, *Życie: instrukcja obsługi*, 2020

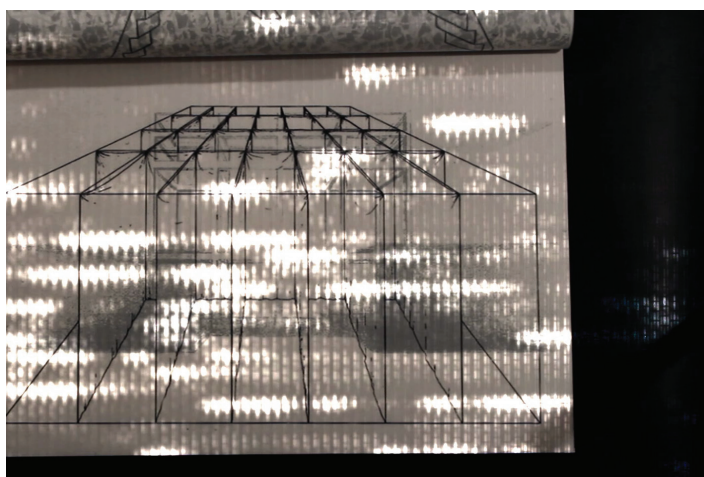
Alegorie dzielenia się obrazami (na podstawie praktyki edukacyjnej)

Il. 8. M. Krysińska, *Bejsen*, 2018

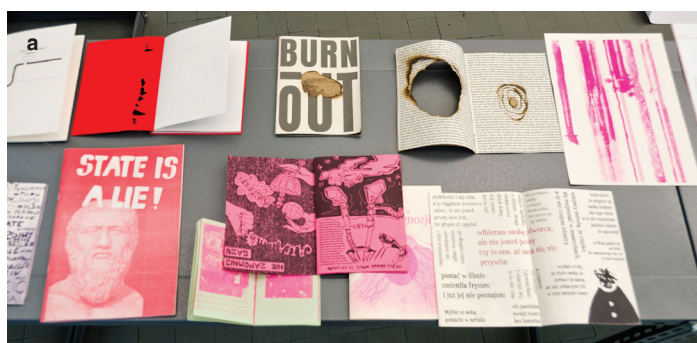
Il. 11. O. Janicka, *Obne Titel*, 2018

Il. 9. M. Knaflewska, *Agorafobia*, 2015

Il. 12. K. Piotrowska, *O wpływie odległości na relacje międzyludzkie*, 2020

Il. 13a–b. Fotografie wystawy „Zinzinatti”, 2021

Il. 10. P. Żyżniewska, *Skrzynka empatyczna*, 2018

Inna realizacja, którą można zakwalifikować do działań konceptualnych, opiera się na pojęciach z zakresu topograficznego gromadzenia danych, badania struktur obszaru na podstawie cyfrowych informacji animizujących przestrzeń z użyciem fotogrametrii. Autorka, Dobromiła Hada-Jasikowska, w pracy licencjackiej *Czarne słońce, to słońce mnie osłepiło* powołuje przedmioty-pamiątki zbudowane z chmury punktów w odwróconej perspektywie, będące niematerialną opcją widoku w przestrzeni innej niż ta, do której są przypisane. Widzimy materialne pamiątki i niematerialne wspomnienia w kilku odsłonach (zob. il. 5).

Od 2015 roku regularnie powstają publikacje z układami typograficznymi celowo dekonstruującymi tekst z nie zawsze rozczytywanymi zasadami i nieoczywistą fizjonomią słów. Dobrą ilustracją działań tekstowo-wizualnych są projekty Marty Krysińskiej na podstawie opowiadania Teda Chianga *Historia twojego życia* (2017; zob. il. 6), Agaty Lech *Usenet letters* (2018) i Kornelii Białej, która swój projekt oparła na powieści Georges'a Pereca *Życie: instrukcja obsługi* (2020; zob. il. 7).

Na granicy znaczeń i relacji materializuje się magazyn *Bejzen* będący magisterską pracą dyplomową Marty Krysińskiej, zakwalifikowany na 5. Konkurs Najlepszych Dyplomów Sztuki Mediów przy okazji Biennale WRO 2019. W magazynie tym autorka konfrontuje młodych artystów i projektantów modowych ze światem kompulsywnej konsumpcji. Zawiera on refleksje i rozmowy z młodym pokoleniem twórców, których aktywność jest reakcją na bieżące problemy społeczne w czasach kryzysu nadmiaru możliwości. Praca została wybrana przez portal Font nie Czcionka w zestawieniu najlepszych prac dyplomowych absolwentów uczelni artystyczno-projektowych w kategorii publikacja książkowa. Projekt był pokazywany również na konkursowej wystawie najlepszych dyplomów projektowych w Katowicach (2018; zob. il. 8).

Odrębny gatunek to książki akustyczne prowokujące interakcje między obiektem a odbiorcą/czytelnikiem, wyznaczające wzajemne oddziaływanie w kilku płaszczyznach: akustycznej, graficznej i animacyjnej. Najlepszą prezentacją jest realizacja *Agorafobia* Marty Knaflewskiej (2015; zob. il. 9).

Doświadczenia kognitywistyczne w ujęciu kompensacji deficytów poznawczych z różnych perspektyw badawczych rozpoznaje Patrycja Żyżniewska w książce obiektowej *Skrzynka empatyczna* (2018; zob. il. 10). Każdy opisany wynalazek, nawiązujący do pomysłów pisarza Philipa Dicka, jest opatrzonego ilustracją, wykresem czy rysunkiem technicznym. Okładka odlana z silikonu przypomina zmodyfikowaną ludzką skórę. Wygenerowane przez autorkę artefakty odsyłają do

obiektów z przyszłości opartych na postępie technologicznym i bioinżynierii.

W zakresie publikacji topograficznych powstało kilka prac: *Ohne Titel* Oleny Janickiej (2018; zob. il. 11), praca z warstwami obrazu, którego wierzchnie części zostały naniezione na płaszczyznę papieru kartograficznego składanego jak mapa. Publikacja wideo *Metro* Agaty Chmielewskiej (2016) prezentuje dystopijne wizje przyszłości wygenerowane na planach wielu schematów sieci metra.

Książka Katarzyny Piotrowskiej *O wpływie odległości na relacje międzyludzkie* (2020) to dyplom licencjacki o doświadczeniu odległości podczas dalekomorskich rejsów; zapis multimedialny został uzupełniony wiadomością kodowaną alfabetem Morse'a, która w wersji papierowej pojawiła się jako grafika w tekście (zob. il. 12).

Powracającym ćwiczeniem, chętnie wykonywanym przez studentów, są małe publikacje graficzne w formie zinów, zawsze poświęcone jakiemuś aktualnemu problemowi czy zjawisku. Przykładowymi prezentacjami są fotografie wystawy „Zinzinatti” w Trafostacji Sztuki w Szczecinie (2021; zob. il. 13a–b).

.....
¹ Odnoszę się do rozważań M. Dawidek-Gryglickiej, *Historia tekstu wizualnego*, Kraków 2012, s. 30.

² K. Prajzner, *Postmodernism Comes True? Kilka uwag na marginesie teorii hipertekstu*, https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/11._katarzyna_prajzner_-_postmodernizm_come_true_kilka_uwag_na_marginesie_teorii_hipertekstu.pdf (dostęp: 20.06.2021).